

Nagyvárosok kismonográfiája – A növekedés területi alapjainak logikája*

Farkas Sára

Filep Bálint:

A nagyvárosok az európai és a magyar területi politikában

Publikon Kiadó, Pécs, Győr, 2014, p. 202

ISSN: 2064-4698

Filep Bálint a Széchenyi István Egyetem Gazdálkodási szakjának pénzügyi szakirányától indulva a komparatív gazdaságpolitikai diszciplínákon át fokozatosan nyitott a nemzetközi kapcsolatok, majd a területpolitika irányába. Doktori disszertációjának kulcstémáját a felsőoktatási fejlesztéspolitika, valamint annak munkaerőpiaci összefüggései képeztek. Szakterületi jártasságának ezenkívül szerves részét képezi a jóléti államok témaköre, a szociális gazdaság, valamint a regionális gazdaságtan, továbbá ezek versenyképességi összefüggései. Szakmai tevékenységén túl a szerző már egyetemi tanulmányai alatt is számos köztisztviséget vállalt, véleményformálói és érdekegyeztetési szerepkörében többek között elnöki pozíciót töltött be a Széchenyi István Egyetem Hallgatói Önkormányzatában, titkárként segítette a Győri Egyetemért Közhasznú Egyesület munkáját, és a Széchenyi István Egyetem Rektori tanácsának is tagja volt. Filep Bálint az egyetem működésében és közösségében szerzett tapasztalatait 2005 óta tudományos munkatársként is kamatoztatja, jelenleg a Regionális-tudományi és Közpolitikai Tanszék docense, 2014 novembere óta pedig a Széchenyi István Egyetem kancellári tisztségét is betölti.

A nagyvárosok az európai és a magyar területi politikában című kismonográfia a Széchenyi István Egyetem 2004-ben alapított Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskolája műhelyének keretében, 2014-ben került kiadásra.

Magyarországon a *településhálózati gondolkodás*, valamint a területi folyamatok hálózati és településhierarchiai közelítésű magyarázata a hazai kutatók körében a kétezres évek közepét megelőző bő két évtizedben mellőzött nézetként volt jelen. *A városok szerepe* azonban egymással összefüggésben, mind a népességkoncentrációt, mind a gazdasági teljesítményt tekintve, *gyorsuló ütemben növekszik*. Arányait tekintve, míg 1950-ben a Föld lakosságának 30% -a élt városokban, mely

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Farkas Sára a Magyar Nemzeti Bank elemzője. E-mail: farkass@mnk.hu.

2014-re 54%-ra emelkedett, addig 2050-re várhatóan a népesség 66%-a fog városi területen lakni (ENSZ 2015¹). Az OECD-országok várostérségeiben továbbá az egy főre jutó GDP átlagosan 64%-kal magasabb, mint a vidéki területeken (ENSZ 2013²). *E koncentrációs, valamint sűrűsödési és átrendeződési folyamatok*, jóllehet kisebb léptékben, Magyarországon is jelen vannak, melynek kezeléséhez mind a fejlesztéspolitikában, mind annak forráskoordinációjában és végrehajtásában elkerülhetetlenül elmozdulásokra, magasabb szintű összehangoltságra van szükség. Filep Bálint e kismonográfiában a fenti folyamatokra aktívan reagáló, a településhálózat csomópontjaiként funkcionáló nagyvárosok szintjével foglalkozik, s bemutatva a hazai városodási folyamatok hátterét, egyben szintetizálja a legnevesebb magyarországi regionalisták munkásságát, ezenkívül kitér a várospolitikát meghatározó legjelentősebb hazai és nemzetközi szakpolitikai irányokra is.

A mű folyamatorientált gondolatmenete és szerkesztése áttekinthető fejlődési utakat vázol azon hazai nagy- és középvárosok pályájáról és a fejlesztéspolitika által szándékolt városfejlesztési irányokról, melyek ma is jelentős hatást gyakorolnak a területi folyamatok alakulására. Ennek keretében világít rá olyan összefüggésekre, mint például *a kommunikációs és közlekedési szektor szocialista gazdaságban történt alulértékelése hogyan eredményezte* az időszak termelő kapacitásainak és „kiemelt felsőfokú központjai” kialakításának területi és tematikai diszharmoniját, mely messzemenően meghatározta a *hazai ipar fejlődésének, valamint a területi folyamatok alakulásának máig tartó egyensúlytalanságait*.

A hazai városok evolúcióját *mintázva* a szerző külön fejezetet rendel Győr és Nyíregyháza fejlődésének. E szakaszokban az író tényadatokkal, valamint komplex, többváltozós versenyképességi mutatókkal támasztja alá, hogy az ország kelet–nyugati megosztottsága ellenére a megfelelő, 100 ezer főt meghaladó méret, az oktatás és a tudás társadalmi elismertsége, annak kulturális és vallási hagyományokon alapuló jellege, valamint a feldolgozóipari fejlesztések összességének területi koncentrációja akár a központi fejlesztéspolitika által diszpreferált státusz esetén is vezető pozíciót biztosíthat a hazai városok között. A két város fejlődési mintázata között azonban jelentős eltérésekre is figyelmeztet: a hosszú távú növekedési perspektíva fenntartásának a városok tágabban értelmezett, vidéki és partnervárosi térséggel folytatott együttműködése is kulcsfontját képezi. E tekintetben Nyíregyháza még jelentős kihívásokkal szembesül, különös tekintettel a város és térsége közötti markáns fejlettségi különbségekre, valamint a Nyíregyháza – Debrecen – Nagyvárad városhármás ütőképes működésének kialakítására.

A városok külpolitikája mentén a szerző *a jövő* felé tekintve a hazai településhálózat további fejlődési irányait is jelzi, kitérve például a *határon átnyúló várostérségek*

¹ ENSZ – DESA (2015): *World Urbanization Prospects -the 2014 Revision, Final Report*

² ENSZ – HABITAT (2013): *State of World's Cities 2012/2013*

növekedésében lévő fejlődési lehetőségekre, *valamint a városhálózati szerkezetnek az innovációk terjedésére és kapcsolatrendszerére gyakorolt hatására.*

A kötet a *városhálózatban* lejátszódó horizontális és vertikális (hierarchikus) szinten értelmezett folyamatok feltárásához szükséges *módszertani lehetőségeket, eszközöket és tipizálási metódusokat* is összefoglal. Ennek keretében, mint legnépszerűbb eljárás, a szerző a többváltozós elemzések alapjául szolgáló faktor- és klaszteranalízist állítja előtérbe, emellett a különböző kutatók és nemzetközi szervezetek által kialakított komplex versenyképességi rangsorokat, azok módszereit, dimenzióit is ismerteti, példaként kiemelve az A.T. Kearney által jegyzett Global Competitiveness Index-et (2008).

Filep Bálint nagyvárosokról írott kismonográfiája egyaránt *támogatja városaink időben és a nemzetközi térben értelmezett, tényekre alapozott fejlődését (evidence based policy), a területi és helyi kormányzati testületek magas szintű döntés-előkészítési munkáját, továbbá azonosítja a városok cselekvőképességének, projekt-megvalósítási képességének kulcspontjait, utóbbi keretében kiemelve e térségek intézményi kapacitásait és társadalmi tőkéjét. Tudásanyaga továbbá hozzájárul a 2014-2020-as fejlesztési ciklus hatékony forrásfelhasználásához, különös tekintettel a megyei jogú városok területileg integrált fejlesztési stratégiájának megvalósítására és az innovációs források területi szempontokra is érzékeny, észszerű felhasználására.*

Amellett hogy a könyv oktatási anyagként az *egyetemi hallgatók számára* mind szakpolitikai, mind tudományos tekintetben átfogó áttekintést nyújt a hazai nagy- és középvárosi folyamatokról, a 2014–2020-as uniós ciklus elején *a fejlesztéspolitika végrehajtási intézményrendszerében tisztséget viselők számára is fontos* szakterületi ismereteket biztosít. Ezen értékes ismeretek adaptálása egyben garanciát teremthet mind az Európa 2020 Stratégia, mind a 2014 januárjában megjelenő Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, valamint az Európai Bizottsággal aláírt Partnerségi Megállapodásban foglaltak sikeres megvalósításához.